

направленість особистості, її задоволення від процесу та результату роботи, орієнтацію на внутрішні стандарти та цінності в діяльності та в житті в цілому.

Список використаних джерел

1. Бакирова Г.Х. Психология развития и мотивации персонала / Г.Х. Бакирова. – М.: ЮНИТИДАНА, 2009. – 214 с.
2. Гордеева Т.О. Мотивы учебной деятельности учащихся средних и старших классов современной массовой школы / Т.О. Гордеева // Психология обучения. 2010а. № 6. – С. 17–32.
3. Гордеева Т.О. Психология мотивации достижения / Т.О. Гордеева. М.: Смысл; Академия, 2006. – 178 с.
4. Занюк С. Психологія мотивації : Навч. Посібник / С. Занюк. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
5. Карпов А. Психология менеджмента / А. Карпов. – М.: Смысл, 2005. – 198 с.
6. Леонтьев Д.А. Психология свободы: к постановке проблемы самодетерминации личности / Д.А. Леонтьев // Психологический журнал. Том 21, №1, 2000. – С.23-30
7. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу. – М.: Смысл, 1999. – 254 с.
8. Словарь практического психолога. / Сост.С.Ю.Головин. – Минск: Харвест, 1997. – 326 с.
9. Современная психология мотивации. /Под ред. Д.А. Леонтьева. – М. Смысл, 2002. – 342 с.
10. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – М.: Педагогика, 1986. – Т.1. – 275 с.
11. Чиксентмихай М. В поисках потока. Психология включенности в повседневность / М. Чиксентмихай . – М.: Альпина нон-фикшн. – 2011. – 378 с.
12. Deci E., Ryan R. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions // Contemporary Educational Psychology. – 2000. – No 25. – P. 54–67.

References transliterated

1. Bakirova G.H. Psihologija razvitija i motivacii personala / G.H. Bakirova. – М.: JuNITIDANA, 2009. – 214 s.
2. Gordeeva T.O. Motivy uchebnoj dejatel'nosti uchashhihsja srednih i starshih klassov sovremennoj massovoj shkoly / T.O. Gordeeva // Psihologija obuchenija. 2010a. № 6. – S. 17–32.
3. Gordeeva T.O. Psihologija motivacii dostizhenija / T.O. Gordeeva. М.: Smysl; Akademija, 2006. – 178 s.
4. Zanjuk S. Psihologija motivacii : Navch. Posibnik / S. Zanjuk. – К.: Libid', 2002. – 304 s.
5. Karpov A. Psihologija menedzhmenta / A. Karpov. – М.: Smysl, 2005. – 198 s.
6. Leont'ev D.A. Psihologija svobody: k postanovke problemy samodeterminacii lichnosti / D.A. Leont'ev // Psihologicheskij zhurnal. Tom 21, №1, 2000. – S.23-30
7. Maslou A. Novye rubezhi chelovecheskoj prirody / A. Maslou. – М.: Smysl, 1999. – 254 s.
8. Slovar' prakticheskogo psihologa. / Sost.S.Ju.Golovin. – Minsk: Harveet, 1997. – 326 s.
9. Sovremennaja psihologija motivacii. /Pod red. D.A. Leont'eva. – М. Smysl, 2002. – 342 s.
10. Hekhauzen X. Motivacija i dejatel'nost' / H. Hekhauzen. – М.: Pedagogika, 1986. – Т.1. – 275 s.
11. Chiksentmihaj M. V poiskah potoka. Psihologija vkljuchennosti v povsednevnost' / M. Chiksentmihaj . – М.: Al'pina non-fikshn. – 2011. – 378 s.
12. Deci E., Ryan R. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions // Contemporary Educational Psychology. – 2000. – No 25. – P. 54–67.

УДК 159.922.8 : 17.022.1

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ З ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВИХ НАСТАНОВЛЕНЬ ПІДЛІТКІВ

Ю.М. Сошина

кандидат психологічних наук, асистент кафедри практичної психології,
ДВНЗ Криворізький державний педагогічний університет
sohinajull@gmail.com

Сошина Ю. М. Аналіз ефективності впровадження психолого-педагогічної програми з формування ціннісно-смислових настановлень підлітків. В статті подано результати аналізу ефективності програми формування ціннісно-смислових настановлень. Ціннісно-смилову сферу особистості визначено як утворення, що впливає на поведінку в конкретних життєвих обставинах, визначає загальну спрямованість особистості, а у кризовий підлітковий період зазнає значних трансформацій. Наведено дані, що свідчать про ефективність програми формування. Зафіксовано статистично достовірні відмінності між середніми рейтинговими значеннями цінностей в експериментальній групі до та після здійснення формувального впливу. Встановлено наявність позитивної динаміки за основними компонентами ціннісно-смислових настановлень підлітків: когнітивний компонент, що включає ціннісні уявлення підлітків та декларовані цінності («цінності-знання»); емотивний компонент, зміст якого відображується в домінуючих цінностях підлітків та стані суб'єктивної ціннісно-смилової реальності («цінності-смисли»); конативний компонент, характеризує особливості поведінки підлітка як носія цінностей («цінності-стимули»).

Ключові слова: цінність, смисл, ціннісно-смилова сфера, ціннісно-смилові настановлення, підліток, формування ціннісно-смилових настановлень.

Soshina, Ju. N. The analysis of effectiveness of implementation of the psychological-pedagogical program of formation the value-semantic options in adolescence. The results of analysis of effectiveness of the program of formation value-semantic options have been reviewed in the article. Value-semantic sphere has been defined as a phenomenon, that affect behavior in the specific life circumstances, defines general orientation of the personality. Compiled by the results of experimental research, the hierarchy of teenagers' values of the control and experimental groups has been given. The data, that confirms the effectiveness of the program of formation, has been reviewed. A statistically significant difference between the average rating values of values in the experimental group before and after the formative influence had been recorded: terminal values (health, interesting work, love, knowledge, happiness of others, self-confidence) and instrumental values (discipline, responsibility, tolerance, latitude attitudes, honesty, efficiency in the affairs) and meanings-values (goodness, truth, self-sufficiency). A statistical significance of differences of values indicators has been determined: social/declared – kindness, universality, independence and individual/ implemented in the behavior – universality, independence and achievement. The presence of positive dynamics on the main components of value-semantic options of adolescents has been determined: the cognitive component of adolescent includes values and declared values ("values-knowledge"); the emotional component, the content of which is reflected in the dominant values of adolescents and the state of subjective value-semantic reality ("values-senses"); the behavioral component, which characterizes the behavior of a teenager as a bearer of values ("values-stimulus").

Keywords: values, sense, value-semantic sphere, value-semantic options, teenager, formation of value-semantic options.

Постановка проблеми. Молоде покоління є активним свідком процесів, що відбуваються у всіх значимих сферах людського життя – від економічної до політичної. Набір цінностей, які засвоює індивід в процесі соціалізації, йому транслює саме суспільство, тому вивчення системи цінностей, ціннісних орієнтацій, настановлень, смислів, що зазнають трансформації є актуальним завданням сучасної психологічної науки та практики.

Ціннісно-сміслова сфера особистості є її визначальним утворенням, впливає на поведінку в конкретних життєвих обставинах, визначає загальну спрямованість особистості, а у кризовий підлітковий період зазнає значних трансформацій. Рухливість ціннісно-сміслової сфери та вплив на її становлення соціально-політичної кризи в Україні підкреслюють актуальність дослідження та визначення динаміки суттєвих змін у ціннісно-смісловій сфері підлітка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ціннісно-сміслова проблематика є предметом дослідження багатьох вчених і науковців: А. Адлер, К.О. Абульханова-Славська, М.І. Алексєєва, О.Г. Асмолов, Г.О. Балл, М.Й. Боришевський, Б.С. Братусь, Ф.Ю. Василюк, О.Г. Дробницький, А.Г. Здравомислов, Н.І. Іванцев, О.М. Леонтьєв, Д.О. Леонтьєв, С.Д. Максименко, О.В. Сірий, В.В. Турбан, В.І. Чудновський, М.С. Яницький, та ін..

Існує значна кількість досліджень, присвячених вивченню особливостей формування ціннісно-сміслової сфери та її компонентів у підлітковому віці (Б.С. Братусь, І.Б. Дерманова, Н.А. Кирилова, З.К. Селіванов та ін.).

Не зважаючи на значну кількість досліджень, присвячених вивченню ціннісно-сміслової сфери та її компонентів, актуальним завданням сучасної психологічної науки є дослідження механізмів формування окремих її компонентів у підлітковому віці, а саме – ціннісно-сміслових настановлень.

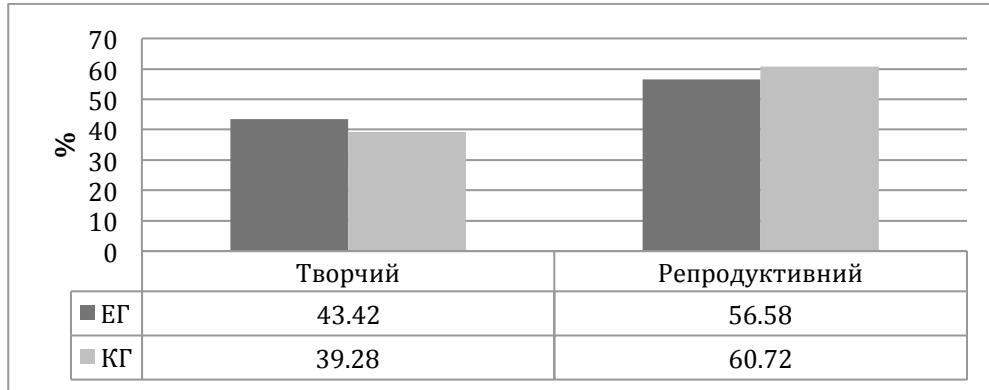
Мета статті – презентувати результати впровадження програми формування ціннісно-сміслових настановлень у підлітковому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Завершальним етапом наукового дослідження є проведення контрольного експерименту, мета якого полягає у визначенні ефективності обраних заходів, у нашому випадку – впровадження розробленої психолого-педагогічної програми «Ціннісно-сміслові настановлення у підлітковому віці: шлях розвитку», в якій обґрунтовано актуальність, мету, завдання та змістові й процесуальні аспекти її реалізації [1].

В якості показників ефективності розвивальної програми виступала наявність позитивної динаміки за основними компонентами ціннісно-сміслових настановлень підлітків: когнітивний компонент, що включає ціннісні уявлення підлітків та декларовані цінності («цінності-знання»); емотивний компонент, зміст якого відображується в домінуючих цінностях підлітків та стані суб'єктивної ціннісно-сміслової реальності («цінності-смисли»); конативний компонент, характеризує особливості поведінки підлітка як носія цінностей («цінності-стимули»).

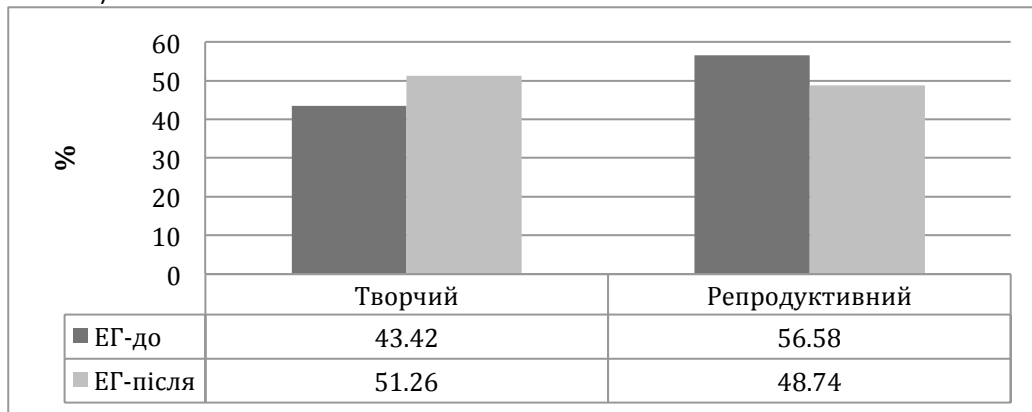
Розглянемо розподіл показників за параметром «цінності-знання», що відображує зміст ціннісних уявлень підлітків та декларованих цінностей до проведення формувального експерименту. На рис. 1 представлено розподіл за параметром «цінності-знання» до проведення

формульованого експерименту, який є майже однаковим в експериментальній та контрольній групах.

Рис. 1. Розподіл показників за параметром «цінності-знання» до проведення формульованого експерименту (у % від кількості опитаних)

Порівняння результатів попередньої та контрольної діагностики (рис. 2) показало відсоткове підвищення кількості респондентів в експериментальній групі, чий результат знаходиться в межах творчого рівня (43.42% – до експерименту; 51.26% – після). Окрім цього, встановлено значне зменшення показників у межах репродуктивного рівня (56.58% досліджуваних – до експерименту; 48.74 % – після).

Рис. 2. Розподіл показників за параметром «цінності-знання» до та після проведення формульованого експерименту (у % від загальної кількості опитаних)

Отримані результати свідчать про позитивні зрушення в експериментальній групі за параметром «цінності-знання». Значних змін у показниках контрольної групи не відбулося.

Порівняльний аналіз результатів підлітків експериментальної групи до та після формульованого впливу засвідчив зростання компонентів параметру «цінності-знання»: «дисциплінованість» – на 22.5%; «відповідальність» – на 14.2 %; «терпимість» – на 11.2%; «чесність» – на 14.28%; «ефективність у справах» – на 22.7 %; «добродія» – на 11.0 %; «універсалізм» – на 9.86%; «самостійність» – на 13.06%.

Щодо підтвердження значимості змін досліджуваного параметру в EG та KG до та після формульованого впливу, нами було використано t-критерій Стюдента, який дозволяє статистично перевірити значущість відмінностей у контрольній та експериментальній групах. Так, порівняння результатів виявило статистично значимі зміни у EG ($p \leq t_{кр}$) та їх відсутність у KG ($p \geq t_{кр}$). Результати представлено у табл. 1.

Встановлені статистично достовірні відмінності між середніми рейтинговими значеннями цінностей в експериментальній (до та після здійснення формульованого впливу) та контрольній групах. Суттєві зрушення у показниках цінностей «дисциплінованість» ($t=2.86$, $p<0.01$), «відповідальність» ($t=2.36$, $p<0.02$), «терпимість» ($t=2.17$, $p<0.035$), «чесність» ($t=2.04$, $p<0.047$),

«ефективність у справах» ($t=3.18$, $p<0.01$) вказують на те, що відбулося усвідомлення підлітками їх значущості, що в подальшому може трансформуватися у власні ціннісні орієнтації та проявлятися в діяльності та поведінці у вигляді ціннісно-сміслових настановлень. Також відбулися суттєві зрушення на рівні соціальної цінності «доброта» ($t=2.59$, $p<0.01$), що спрямована на досягнення благополуччя у повсякденній взаємодії з близькими людьми.

Таблиця 1

Кількісні показники рівнів сформованості за параметром «цінності-знання» до та після формульовального експерименту

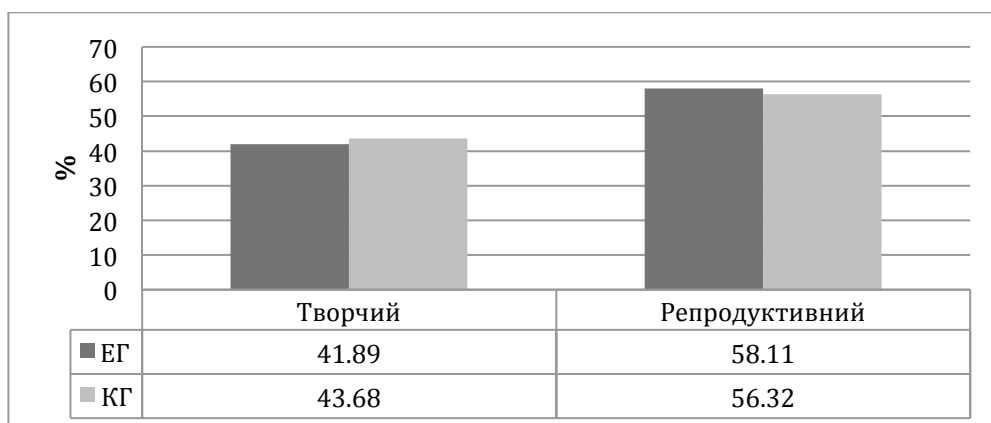
Досліджувані параметри	Експериментальна група (n=31)				Контрольна група (n=29)			
	До	Після	t	p	До	Після	t	p
Дисциплінованість	13.10	8.90	2.86	0.0068	10.82	9.82	0.59	0.5567
Відповідальність	9.48	6.90	2.36	0.0233	8.00	8.82	0.46	0.6517
Терпимість	11.86	8.86	2.17	0.0358	10.53	10.59	0.04	0.9706
Чесність	6.29	3.71	2.04	0.0476	6.76	8.65	1.28	0.2100
Ефективність у справах	11.62	7.52	3.18	0.0029	9.82	10.06	0.13	0.9013
Доброта	4.05	4.82	2.59	0.0132	4.38	4.49	0.27	0.7886
Універсалізм	3.63	4.32	2.67	0.0109	3.82	3.99	0.55	0.5833
Самостійність	4.45	5.37	3.50	0.0012	4.64	4.63	0.03	0.9777

Статистично достовірні показники підвищення значущості цінності «універсалізм» ($t=2.67$, $p<0.01$) свідчать про те, що учасники формульовального експерименту стали більш чутливими до соціальної справедливості, відкритості, тощо. Під впливом формульовальної програми змінилися показники цінності «самостійність» ($t= 3.50$, $p <0.001$), яка характеризує особистість підлітка як такого, що обирає власні цілі, допитливий, самодостатній та прагне покладатися на себе.

Таким чином, проведені розвивальні заходи сприяли усвідомленню підлітками системи власних цінностей та підвищенню їх значущості. Отримані результати свідчать про ефективність впровадженої психолого-педагогічної програми.

Перейдемо до аналізу рівня сформованості за параметром «цінності-смісли», який визначає домінуючі цінності підлітків та стан їх суб'єктивної ціннісно-сміислової реальності.

На рис. 3 зображено рівні сформованості ціннісно-сміслових настановлень за другим параметром у експериментальній та контрольній групах до формульовального експерименту. Показники параметру «цінності-смісли» у двох групах респондентів були майже однаковими.

Рис. 3. Розподіл показників за параметром «цінності-смісли» до проведення формульовального експерименту (у % від загальної кількості опитаних)

Після формульовального впливу були зафіксовані динамічні зрушення за показниками домінуючих цінностей та стану ціннісно-смиислової реальності підлітків в експериментальній групі.

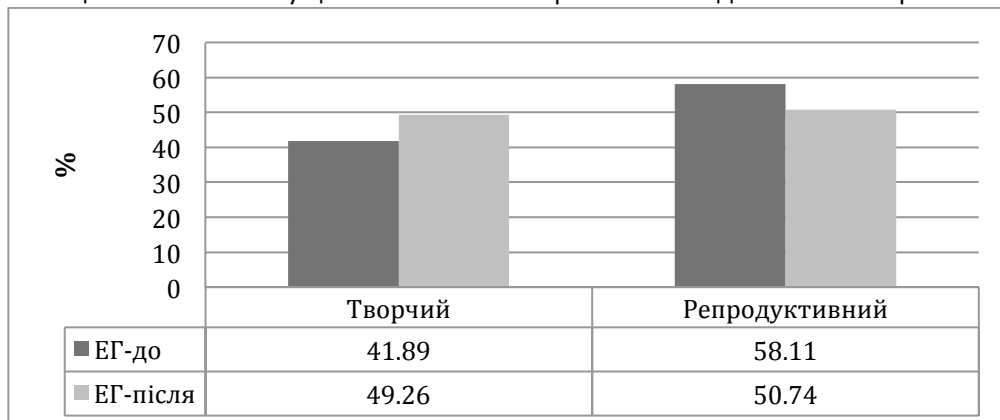

Рис. 4. Розподіл показників за параметром «цінності-смисли» до та після проведення формульовального експерименту (у % від загальної кількості опитаних)

Порівняння результатів досліджуваних експериментальної групи до та після здійснення формульовального впливу (рис. 4) показало відсоткове підвищення кількості респондентів, чії результати знаходяться в межах творчого рівня (41.89% – до експерименту; 49.26% – після). Встановлено значне зменшення показників, що відносяться до репродуктивного рівня (58.11% досліджуваних – до експерименту; 50.74 % – після).

Розглянемо зрушення за параметром «цінності-смисли» по кожному з типів цінностей: показники цінності «здоров'я» підвищилися на 12.9 %; «цікава робота» – на 10.52 %; «кохання» – на 15.3 %; «пізнання» – на 15.32%; «продуктивне життя» – на 10.61%; «розвиток» – на 15.83%; «щастя інших» – на 21.94%; «впевненість в собі» – на 18.49%; «добро» – на 11.5%; «істина» – на 11.5%; «самодостатність» – на 11.17%; «досконалість» – на 9.59%.

За допомогою t-критерію Стьюдента було підтверджено статистичну достовірність результатів та значущість зрушень за параметром «цінності-смисли» в експериментальній групі та їх відсутність у контрольній групі до та після формульовального експерименту (табл. 2).

Таблиця 2

Кількісні показники рівнів сформованості за параметром «цінності-смисли» до та після формульовального експерименту

Досліджувані параметри	Експериментальна група (n=31)				Контрольна група (n=29)			
	До	Після	t	p	До	Після	t	p
Здоров'я	4.67	2.33	2.16	0.03	4.65	3.35	0.93	0.3607
Цікава робота	7.71	5.81	2.05	0.0472	12.4	10.06	1.46	0.1532
Кохання	6.52	3.76	2.21	0.0325	5.76	6.59	0.66	0.5108
Пізнання	10.24	7.48	2.90	0.0060	11.6	11.41	0.14	0.8901
Розвиток	8.48	5.62	2.27	0.0290	9.65	9.47	0.10	0.9178
Щастя інших	13.00	9.05	3.92	0.0003	11.7	11.88	0.11	0.9113
Впевненість в собі	9.38	6.05	2.92	0.0057	8.41	10.41	1.25	0.2210
Добро	5.19	6.57	2.82	0.0073	5.12	5.29	0.27	0.7916
Істина	3.67	5.05	2.81	0.0077	3.53	3.59	0.42	0.6814
Самодостатність	2.95	4.29	2.52	0.0157	2.00	2.12	0.84	0.3874
Досконалість	3.95	5.10	1.96	0.0570	2.41	2.35	0.09	0.9262

Встановлено статистично достовірні відмінності між середніми рейтинговими значеннями цінностей в експериментальній групі до та після здійснення формульованого впливу та їх відсутність у контрольній групі: термінальних цінностей («здоров'я», «цікава робота», «кохання», «розвиток» ($p < 0.02-0.05$); «пізнання», «щастя інших», «впевненість в собі» ($p < 0.01$) та цінностей, що відображують значимі цінності-сенси для підлітків («досконалість» ($p < 0.05$); «добро», «самодостатність», «істина» ($p < 0.01$)).

У системі ціннісно-сислової реальності підлітків відбулися суттєві зрушення, оскільки значна кількість цінностей із наведеного переліку до формульованого експерименту знаходилась в межах репродуктивного рівня сформованості. Це цінності «пізнання», «щастя інших», «самодостатність», «досконалість», що свідчить по-перше, про ефективність впроваджених заходів; по-друге, про те, що зазначені цінності посередництвом механізмів інтеріоризації та ідентифікації перетворились у власну систему ціннісних орієнтацій, оскільки відтепер мають емоційне забарвлення для підлітків.

Таким чином, впровадження психолого-педагогічної програми формування ціннісно-сислових настановлень на рівні параметру «цінності-сенси» підтвердило її ефективність та актуальність.

Перейдемо до аналізу рівня сформованості за параметром «цінності-стимули», що є відображенням особливостей поведінки підлітка, як носія цінностей. Як бачимо з рис. 5. до формульованого експерименту показники за параметром «цінності-стимули» у експериментальній та контрольній групах респондентів були майже однаковими.

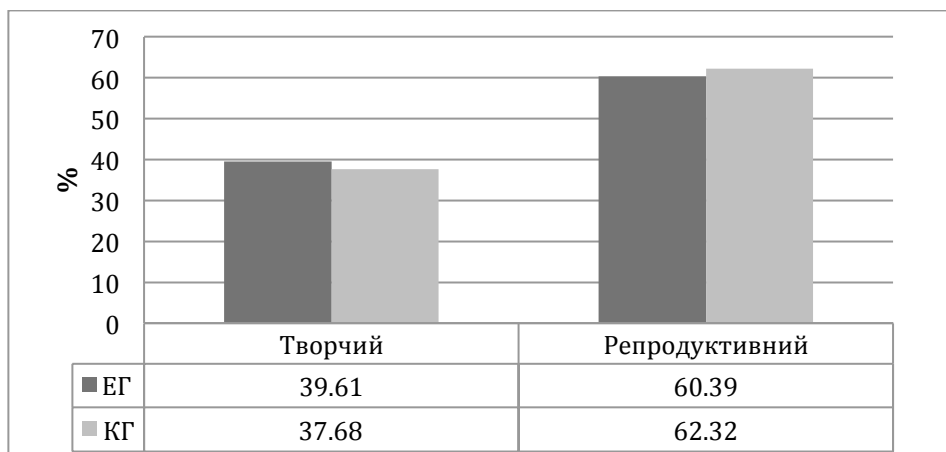

Рис. 5. Розподіл показників за параметром «цінності-стимули» до проведення формульованого експерименту (у %)

Після проведення формульованого експерименту були зафіксовані зміни за показниками домінуючих цінностей-пріоритетів та реальних ціннісних орієнтацій підлітків у експериментальній групі.

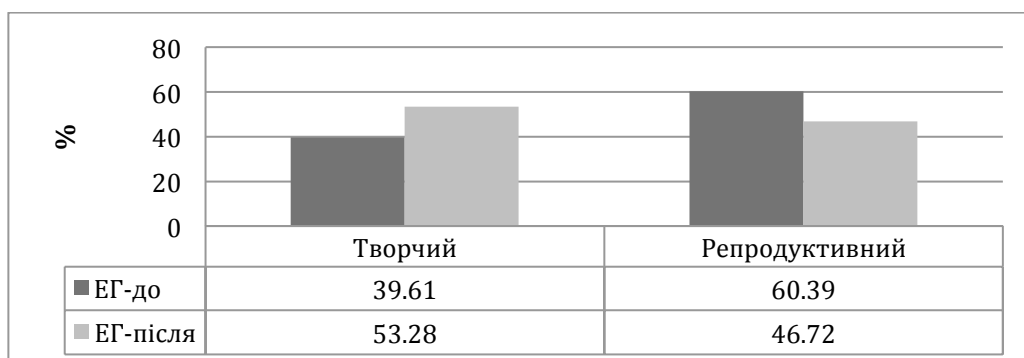

Рис. 6. Розподіл показників за параметром «цінності-стимули» до та після проведення формульованого експерименту (у %)

Таким чином, порівняння отриманих результатів експериментальної групи до та після

здійснення формувального впливу (рис. 6) показало значне підвищення кількості досліджуваних, чії результати знаходяться в межах творчого рівня (39.61% – до експерименту; 53.28% – після). Також встановлено зменшення показників, що відносяться до репродуктивного рівня сформованості ціннісно-сміслових настановлень (60.39% досліджуваних до експерименту; 46.72% – після).

За параметром «цінності-стимули» виявлено зростання рівнів цінностей після формувального експерименту: «універсалізм» – на 10.34%; «самостійність» – на 15.75%; «досягнення» – на 11.31%; «пошук та насолода прекрасним» – на 16%; «допомога та милосердя» – на 15%; «пізнання нового» – на 15.84%; «соціальна активність» – на 7.5%; «здоров'я» – на 13.5%.

Проаналізуємо статистичну достовірність результатів та значущість зрушень за параметром «цінності-стимули» в експериментальній групі та їх відсутність у контрольній групі до та після формувального експерименту (табл. 3).

Таблиця 3

Кількісні показники рівнів сформованості за параметром «цінності-стимули» до та після формувального експерименту

Досліджувані параметри	Експериментальна група (n=31)				Контрольна група (n=29)			
	До	Після	t	p	До	Після	t	p
Універсалізм	2.15	2.57	2.06	0.0462	2.41	2.57	1.07	0.2845
Самостійність	2.51	3.14	2.73	0.0093	2.31	2.28	0.12	0.9089
Досягнення	2.13	2.58	2.13	0.0390	2.00	8.18	2.04	0.8934
Пошук та насолода прекрасним	3.33	4.29	-2.63	0.0120	3.71	3.88	0.45	0.6537
Допомога та милосердя	4.00	4.90	-3.65	0.0008	4.35	4.65	1.22	0.2307
Пізнання нового	4.00	4.95	-3.51	0.0011	3.59	3.76	0.44	0.6608
Соціальна активність	2.19	3.24	-4.13	0.0002	3.06	3.00	0.17	0.8668
Здоров'я	3.24	4.05	-2.54	0.0152	3.24	3.12	0.26	0.7985

За параметром «цінності-стимули», що відображує конативний компонент ціннісно-сміслових настановлень та характеризує особливості поведінки підлітка як носія цінностей, встановлено статистично значущі відмінності між показниками цінностей в експериментальній (до та після здійснення формувального впливу) та контрольній групах. Суттєві зрушення встановлено у показниках цінностей «універсалізм» ($p < 0.046$), «досягнення» ($p < 0.039$), «здоров'я» ($p < 0.0152$), «пошук та насолода прекрасним» ($p < 0.012$), «самостійність», «допомога та милосердя», «пізнання нового», «соціальна активність» ($p < 0.01$).

Очевидно, що значущість духовних, естетичних та соціальних цінностей у підлітків експериментальної групи значно підвищилася, що свідчить про ефективність комплексу методів та форм роботи, запропонованих автором, які є дієвим засобом, що стимулюють трансформацію ціннісно-сміислової сфери особистості загалом та формування ціннісно-сміслових настановлень зокрема. Виявлена відсутність статистично значимих змін у контрольній групі є підтвердженням необхідності цілеспрямованого впливу на формування ціннісно-сміслових настановлень у підлітковому віці, оскільки в умовах традиційної системи шкільного навчання це завдання практично залишається поза увагою психолого-педагогічних працівників.

Отже, зростання показників структурних компонентів ціннісно-сміслових настановлень засвідчило їх розвиток у підлітків та знайшло відображення у підвищенні значущості рівнів – духовних цінностей, прагнення до самостійності та незалежності, орієнтації на пізнання, особистісного розвитку та продуктивної міжособистісної взаємодії, – що загалом характеризує особистість з творчим рівнем розвитку ціннісно-сміслових настановлень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, вищенаведені результати підтвердили правомірність визначених психологічних особливостей формування ціннісно-сміслових настановлень, ефективність та доцільність використання розробленої та апробованої психолого-педагогічної програми формування ціннісно-сміслових настановлень у підлітковому віці. Отримані дані не вичерпують усіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективним є подальше

вивчення особливостей ціннісно-сміслових настановлень на різних вікових етапах; розробка методичного інструментарію з вивчення ціннісно-сміслових настановлень.

Список використаних джерел

1. Шевченко Н.Ф. Формування ціннісно-сміслових настановлень: практичний вимір / науково-практичний посібник / Н.Ф. Шевченко, Ю. М. Сошина. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2015. – 102с.

References translated and transliterated

1. Shevchenko N. F. Formuvannja cinnisno-smislovih nastanovlen': praktichnij vimir [Formation of value-semantic options: practical dimension] / naukovo-praktichnij posibnik / N. F. Shevchenko, Ju. M. Soshina. – Zaporizhzhja : Zaporiz'kij nacional'nij universitet, 2015. – 102 s.

УДК 159.923.2:159.9

ДУМКА ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОЯВ ЖИТТЄВОЇ АКТИВНОСТІ

М.В. Сурякова

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології
Університету імені Альфреда Нобеля
suryakova_m@mail.ru

Сурякова М.В. Думка особистості як прояв життєвої активності. В статті представлено визначені на основі науково-теоретичного аналізу поняття особистісна думка, інтерпретація, розуміння, активне ставлення, а також умови вироблення особистісної думки як прояву її життєвої активності. Доведено, що життєдіяльність людини пов'язана з необхідністю виробляти власну життєву позицію, погляди, певну думку, що має сприяти її ствердженню у житті. Показано, що визначеність у свідомості людини виникає в результаті поєднання процесів розуміння, осмислення та тлумачення людиною будь-якого явища, що відбувається у процесі інтерпретування. Суб'єктом інтерпретації особистість стає у тій мірі, в якій вона ставить та вирішує задачі інтерпретації як процесу набування власної думки, ставлення до різних подій, інформації, поведінки, інших людей. Думка визначається як інтерпретаційний висновок, результат інтерпретаційної діяльності особистості, та її активної позиції.

Ключові слова: думка, інтерпретація, розуміння, ставлення, особистісний смисл, суб'єктність.

Suryakova, M.V. Opinion of the person as a display of vital activity. Based on scientific and theoretical analysis, the article presents the concept of personal opinion, interpretation, understanding, active attitude, as well as defined conditions for the personal thought development as a display of the individual's vital activity. The fact, that human life is connected with the necessity to develop one's own life position, views, a certain opinion, that contributes to its assertion in life is proven. The article shows that certainty in human consciousness arises as a result of combining the processes of understanding, comprehension and interpretation by a person of any phenomenon that occurs in the process of interpretation. The person becomes a subject of interpretation to the extent that it sets and solves the tasks of interpretation as a process of obtaining its own opinion, the attitude to various events, information, behavior, and other people. Opinion is defined as an interpretative conclusion, the result of the interpretive activity of the individual. The generalized function of interpretation is the achievement of a definite position of the individual. At the level of consciousness, such certainty comes out as the particular result of the interpretation which is the subject's opinions. The opinion exists in the form of representation, it is primarily a personal opinion of the subject. As for psychology, the interpretation of a subject is primarily the development of such opinion, which is a personal and intellectual process. Interpretation, which is carried out mainly intellectually, exists as a personality manifestation, which corresponds to the need of the subject to achieve certainty, to develop a specific opinion.

Keywords: opinion, interpretation, understanding, attitude, subjectivity.

Постановка проблеми. У психологічних дослідженнях останнього часу помітно посилилася тенденція до вивчення індивідуально-неповторного буття людини з її авторським правом бути причиною власного життя та спроможністю здійснювати його за певним сценарієм. Психологічна наука визнає для себе актуальним проникнення у сутнісні глибини буття конкретної емпіричної людської істоти, у світ її значущих переживань, цінностей і смислів як діяча, автора і виконавця власних проєктів життєздійснення. Сучасні психологічні дослідження присвячуються життєвому досвіду людини, вчинкам, нарративним практикам, смислогенезу, становленню суб'єктності людини, свободі самовизначення, життєвому простору, психології повсякденності тощо. Наразі у психологічній науці існує уявлення про людину як суб'єкта, що безперервно будує та перебудовує самого себе, активно перероблює історичні події та зміни соціокультурної реальності. Розвиток особистості відбувається у процесі активного ставлення до оточуючих її обставин, які або